

به نام خداوند بخشنده مهربان

دانشکده ادبیات
گروه جغرافیا

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
رشته‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی

عنوان:

بررسی اثرات اقتصادی - اجتماعی کشت پسته بر خانوارهای بهره‌بردار
کشاورزی
(مطالعه موردی: بخش شش‌طراز - شهرستان خلیل‌آباد)

استاد راهنما:

دکتر محمود فال سلیمان

استاد مشاور:

دکتر جواد میکانیکی

نگارنده:

زینب غلامی

تابستان ۱۳۹۲

تقدیم به حضرت حق

آنکس که حق معبودیت خویش را به غایت ادا کرده است؛

آن دوستی که در هیچ جا تنهائیم نگذاشته است،

هیچ نعمتی را از من دریغ نداشته است؛

عیوب من را پوشانده است؛

و من هیچ ندارم که به پای او بریزم،

که هر چه را بخواهم به او ارزانی دهم، از خود اوست...

تقدیم با احترام به امام زمانان مهدی موعود (عج).

تقدیم با بوسه بر دستان پدر بزرگوار و مادر مهربانم

آن دو فرشته ای که از خواسته هایشان گذشتند، سختی ها را به جان خریدند و خود را سپر بلای مشکلات و ناملايمات کردند تا من به جایگاهی که اکنون در آن ایستاده ام برسم .

تقدیم به همسرم، اسطوره زندگیم، پناه خستگیم و امید بودنم

که از آغاز راه، همواره مشوق، پشتیبان و همگام من بوده و کمک های شایانی در به ثمر رسیدن پایان نامه نموده اند...

تقدیم به خواهران دلسوزم و خواهر زاده‌ی عزیزم یگانه زهرا که از صمیم قلب دوستشان دارم.

تقدیر و سپاسگزاری

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجلّ از آن است که در مقام قدر دانی از زحمات بی شائبه‌ی او، با زبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم؛

اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می کند و سلامت امانت‌هایی را که به دستش سپرده‌اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب " من لم یشکر المنعم من المخلوقین لم یشکر الله عزّ و جلّ".

با تقدیر و تشکر شایسته از استاد فرهیخته جناب آقای دکتر فال سلیمان که با نکته‌های دلاویز و گفته‌های بلند ، صحیفه‌های سخن را علم پرور نمود و همواره راهنما و راه گشای نگارنده در اتمام و اکمال پایان نامه بوده است..

با تشکر فراوان از استاد محترم جناب آقای دکتر میکائیکی که ارشادات و مشاوره ایشان زینت بخش این پایان نامه بوده است.

همچنین با دل و جان از زحمات بی شائبه مدیر گروه محترم جناب آقای دکتر شاطری، جناب آقای دکتر راستی، جناب آقای مهندس اشرفی و بقیه اساتید و دوستانی که در طول این دو سال همواره من را یاری نموده‌اند تشکر می نمایم .

چکیده

بخش کشاورزی دارای نقش اساسی در حیات اقتصادی و سیاسی جوامع سرتاسر جهان متناسب با اقلیم‌های خود می‌باشد. حال در بین محصولات کشاورزی، محصولات استراتژیک منطقه‌ای می‌تواند نسبت به دیگر محصولات، جایگاه و نقش ویژه‌ای را از لحاظ منطقه‌ای و تأثیرات مختلف اقتصادی و اجتماعی بوجود آورد. محصول پسته به عنوان یک محصول استراتژیک و پربازده کشاورزی با توجه به مقاومت زیاد در برابر خشکی و شوری، نقش قابل توجهی در وضعیت اجتماعی و اقتصادی کشاورزان مناطق خشک و نیمه خشک ایفا می‌نماید. لذا یکی از برنامه‌ریزی‌های اولیه در زمینه‌ی محصولات استراتژیک از جمله پسته، مطالعه و بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی کشت پسته بر خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی و مرتفع ساختن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت در این مورد می‌باشد. در این تحقیق هدف بررسی این موضوع در بخش شش‌طراز شهرستان خلیل‌آباد به صورت مطالعه موردی است. روش تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و بر مبنای روش و ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. تکنیک مورد استفاده در مطالعه‌ی میدانی ابزار پرسشنامه بوده، که با استفاده از فرمول کوکران ۲۹۸ خانوار مورد پرسش‌گری قرار گرفتند. تحلیل‌ها در نرم افزار spss انجام و از آزمون t نمونه‌های وابسته و آزمون دو جمله‌ای (binomial)، مرتبط با فرضیه‌ها استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که بین میانگین سهم اراضی زیر کشت پسته از کل اراضی آبی بهره‌برداران کشاورزی در شروع پسته‌کاری و در حال حاضر اختلاف معنی‌داری وجود ندارد؛ همچنین بین میانگین علل محیطی، اقتصادی و حمایت‌های دولت و بخش خصوصی و افزایش انگیزه بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ چرا که مقدار بدست آمده از تحلیل متغیرها، کمتر از ۰.۰۵ می‌باشد. بر اساس نتایج حاصل از آزمون دو جمله‌ای (binomial)، محصول پسته بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی پسته‌کاران تأثیر گذار بوده است. به گونه‌ای که کشت پسته از لحاظ اقتصادی و اجتماعی، شاخص‌هایی مانند افزایش میزان پس انداز در بانک، بهبود وضعیت مسکن، بهبود شرایط رفاهی خانوار، ایجاد درآمد بالا، خرید وسایل نقلیه، آموزش، افزایش تولید و... را ارتقاء بخشیده است.

واژگان کلیدی: اثرات اقتصادی و اجتماعی، توسعه‌ی روستایی، محصولات استراتژیک، توسعه‌ی

کشاورزی، پسته، بخش شش‌طراز

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات

۲	مقدمه.....
۳	۱-۱- بیان مسأله.....
۵	۱-۲- ضرورت تحقیق.....
۷	۱-۳- اهداف تحقیق.....
۷	۱-۴- سوالات تحقیق.....
۷	۱-۵- فرضیات تحقیق.....
۸	۱-۶- تعریف واژه گان و اصطلاحات تحقیق.....
۸	۱-۶-۱- روستا.....
۸	۱-۶-۲- توسعه.....
۸	۱-۶-۳- توسعه اجتماعی.....
۹	۱-۶-۴- توسعه اقتصادی.....
۹	۱-۶-۵- توسعه کشاورزی.....
۹	۱-۶-۶- محصولات استراتژیک.....
۱۰	۱-۶-۷- بهره وری.....
۱۰	۱-۶-۸- درآمد.....
۱۰	۱-۶-۹- پس انداز.....
۱۰	۱-۶-۱۰- اشتغال.....
۱۱	۱-۶-۱۱- پسته.....
۱۱	۱-۷- روش شناسی تحقیق.....
۱۱	۱-۸- جامعه تحقیق و روش نمونه گیری.....
۱۳	۱-۹- ابزار جمع آوری اطلاعات.....
۱۳	۱-۱۰- روایی و پایایی ابزار اندازه گیری.....
۱۳	۱-۱-۱- پایایی.....
۱۳	۱-۱۰-۲- روایی (اعتبار) پرسشنامه.....
۱۴	۱-۱۱- متغیرهای تحقیق.....
۱۶	۱-۱۲- آزمون های مورد استفاده برای فرضیات تحقیق.....
۱۶	۱-۱۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها.....
۱۷	۱-۱۴- محدودیت های تحقیق.....

فصل دوم: مبانی نظری

۱۹	مقدمه.....
۱۹	۲-۱- توسعه: تعریف مفاهیم.....
۲۰	۲-۲- توسعه روستایی.....
۲۲	۲-۲-۱- رویکردهای نظری توسعه روستایی.....
۲۳	۲-۲-۲- استراتژی ها و راهبردهای توسعه روستایی.....
۲۳	۲-۲-۲-۱- استراتژی رادیکال.....
۲۴	۲-۲-۲-۲- استراتژی تکنوکراتیک.....
۲۴	۲-۲-۲-۳- استراتژی اصلاح طلبانه.....
۲۵	۲-۲-۳- اهمیت و جایگاه بخش روستایی در فرآیند توسعه.....
۲۶	۲-۲-۳-۱- جایگاه بخش روستایی از نظر جمعیتی.....
۲۷	۲-۲-۳-۲- اهمیت بخش روستایی به عنوان تولید کننده ی مواد غذایی.....
۲۷	۲-۲-۳-۳- اهمیت بخش کشاورزی در تولید مواد اولیه ی مورد نیاز بخش صنعت.....
۲۸	۲-۲-۴- برنامه ریزی روستایی در برنامه های توسعه.....
۲۸	۲-۲-۴-۱- توسعه و عمران روستایی در ایران قبل از انقلاب.....
۲۹	۲-۲-۴-۱-۱- برنامه عمرانی اول (۱۳۳۳-۱۳۲۷).....
۲۹	۲-۲-۴-۱-۲- برنامه عمرانی دوم (۱۳۴۱-۱۳۳۴).....
۳۰	۲-۲-۴-۱-۳- برنامه عمرانی سوم (۱۳۴۶-۱۳۴۲).....
۳۰	۲-۲-۴-۱-۴- برنامه عمرانی چهارم (۱۳۵۱-۱۳۴۷).....
۳۱	۲-۲-۴-۱-۵- برنامه عمرانی پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۲).....
۳۲	۲-۲-۴-۲- توسعه و عمران روستایی بعد از انقلاب اسلامی.....
۳۳	۲-۲-۴-۲-۱- برنامه اول توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.....
۳۳	۲-۲-۴-۲-۲- برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۳۷۷-۱۳۷۳).....
۳۴	۲-۳- توسعه کشاورزی.....
۳۵	۲-۳-۱- نقش کشاورزی در توسعه اقتصادی.....
۳۵	۲-۳-۲- کشاورزی و توانایی ایجاد اشتغال.....
۳۶	۲-۳-۳- دیدگاه های توسعه کشاورزی.....
۳۶	۲-۳-۳-۱- دوره رشد و نوسازی (۱۹۶۰-۱۹۵۰).....
۳۷	۲-۳-۳-۲- اقتصاد سیاسی رادیکال و دیدگاه های وابستگی (۱۹۷۰-۱۹۶۰).....
۳۷	۲-۳-۳-۳- رشد توأم با عدالت (۱۹۷۰ به بعد).....
۳۸	۲-۳-۴- راهبردها و سیاستهای توسعهی کشاورزی.....
۳۸	۲-۳-۴-۱- راهبرد بهبود.....
۳۹	۲-۳-۴-۲- راهبرد اصلاح گرایانه رادیکال.....

- ۳۹-۳-۴-۲- راهبرد اصلاحات ارضی.....
- ۳۹-۴-۴-۲- راهبرد سیاست ترغیبی.....
- ۴۰-۳-۲- سیاست های توسعه کشاورزی در برنامه های عمرانی قبل از انقلاب.....
- ۴۰-۵-۲- برنامه اول (۱۳۳۴-۱۳۲۷).....
- ۴۱-۵-۲- برنامه ی دوم (۱۳۴۱-۱۳۳۴).....
- ۴۱-۵-۳- برنامه سوم (۱۳۴۶-۱۳۴۱).....
- ۴۲-۵-۴- برنامه چهارم (۱۳۵۱-۱۳۴۶).....
- ۴۲-۵-۵- برنامه پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۲).....
- ۴۲-۳-۲- سیاست های توسعه کشاورزی در برنامه های عمرانی بعد از انقلاب.....
- ۴۲-۳-۷- سیاست های توسعه ی اقتصادی، اجتماعی با تأکید بر محصولات استراتژیک در برنامه های توسعه ی اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری.....
- ۴۵-۴-۲- توان های محیطی.....
- ۴۵-۴-۱- مفهوم توان های محیطی.....
- ۴۶-۴-۲- توان های محیطی ایران.....
- ۴۷-۵-۲- مفهوم محصولات استراتژیک.....
- ۴۸-۵-۱- محصولات استراتژیک کشاورزی در ایران.....
- ۴۹-۵-۲- ضرورت کشت محصولات استراتژیک.....
- ۵۰-۵-۳- ارکان اقتصاد روستایی با تأکید بر محصولات استراتژیک.....
- ۵۰-۵-۴- جایگاه و نقش محصولات استراتژیک در فرآیند توسعه نواحی روستایی.....
- ۵۲-۵-۵- اهمیت پسته به عنوان محصول استراتژیک در اقتصاد کشاورزی.....
- ۵۳-۶-۲- تاریخچه پسته.....
- ۵۴-۶-۱- موطن اصلی و قدمت درخت پسته.....
- ۵۴-۶-۲- مشخصات گیاه شناسی پسته.....
- ۵۵-۶-۳- ارقام پسته ایران.....
- ۵۵-۶-۴- شرایط آب و هوایی مورد نیاز کشت و کار پسته.....
- ۵۶-۶-۵- ارزش غذایی محصول پسته.....
- ۵۷-۶-۶-۲- امراض، بیماریها و آفات پسته.....
- ۵۷-۶-۶-۱- پوکی.....
- ۵۷-۶-۶-۲- نارسی.....
- ۵۷-۶-۶-۳- آفت زنده.....
- ۵۷-۶-۶-۴- آفت زدگی.....
- ۵۷-۶-۶-۵- پسیل معمولی.....
- ۵۷-۶-۶-۶- شب پره هندی.....
- ۵۸-۶-۶-۷- ماسوی پسته.....
- ۵۸-۶-۶-۸- ناخندانی پسته.....
- ۵۸-۷-۲- سابقه و پیشینه تحقیق.....

۶۱-۲-۸- جمع‌بندی.....

فصل سوم: معرفی محدوده‌ی مورد مطالعه

۶۳	مقدمه.....
۶۳	۳-۱-۱- ویژگیهای محیط طبیعی شهرستان خلیل آباد.....
۶۳	۲-۱-۱- موقعیت جغرافیایی.....
۶۵	۳-۱-۲- وضع زمین شناسی و توپوگرافی.....
۶۶	۳-۱-۳- وضعیت اقلیمی.....
۶۷	۳-۱-۳-۱- درجه حرارت.....
۶۸	۳-۱-۳-۲- ساعات آفتابی و ابرناکی.....
۶۹	۳-۱-۳-۳- روزهای یخ بندان.....
۷۰	۳-۱-۳-۴- بارندگی.....
۷۱	۳-۱-۳-۵- تبخیر و تعرق.....
۷۱	۳-۱-۳-۶- طبقه بندی اقلیمی.....
۷۲	۳-۱-۳-۷- رطوبت نسبی.....
۷۳	۳-۱-۳-۸- باد.....
۷۳	۳-۱-۴- منابع آب.....
۷۳	۳-۱-۵- خاک شناسی.....
۷۵	۳-۱-۶- پوشش گیاهی.....
۷۶	۳-۱-۷- آبخیز داری.....
۷۷	۳-۲- ویژه‌گی‌های انسانی محدوده مورد مطالعه.....
۷۷	۳-۲-۱- تاریخچه.....
۷۷	۳-۲-۲- تقسیمات سیاسی.....
۷۹	۳-۲-۳- ویژه گی های جمعیتی.....
۷۹	۳-۲-۳-۱- تعداد جمعیت و خانوار.....
۸۰	۳-۲-۳-۲- ساختار جنسی و سنی جمعیت.....
۸۱	۳-۲-۳-۳- آموزش و سواد.....
۸۲	۳-۲-۴- اشتغال.....
۸۳	۳-۲-۵- فعالیتهای عمده اقتصادی.....
۸۳	۳-۲-۵-۱- کشاورزی.....
۸۵	۳-۲-۵-۲- دامداری.....
۸۶	۳-۲-۵-۳- صنایع دستی.....
۸۷	۳-۳- جمع بندی.....

فصل چهارم: یافته های تحقیق

مقدمه.....	۹۰
۴-۱- آمار توصیفی.....	۹۰
۳-۱-۱- مشخصات فردی پسته کاران بخش ششطر از.....	۹۰
۴-۱-۲- سهم سطح اراضی زیر کشت پسته از کل اراضی آبی بهره برداران کشاورزی.....	۹۸
۴-۱-۳- نظر پسته کاران در باره برخی از مسائل مرتبط با کشت پسته.....	۱۰۰
۴-۱-۴- عوامل انگیزشی موثر بر توسعه کشت پسته.....	۱۰۲
۴-۱-۴-۱- تاثیر عوامل محیطی در افزایش انگیزه برای کشت پسته.....	۱۰۲
۴-۱-۴-۲- تاثیر عوامل اقتصادی در افزایش انگیزه برای کشت پسته.....	۱۰۳
۴-۱-۴-۳- تاثیر حمایت های دولت و بخش خصوصی در افزایش انگیزه برای کشت پسته.....	۱۰۴
۴-۱-۵- تاثیر کشت پسته بر وضعیت اقتصادی.....	۱۰۶
۴-۱-۶- تاثیر کشت پسته بر وضعیت اجتماعی.....	۱۰۸
۴-۲- آمار استنباطی.....	۱۰۹

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

مقدمه.....	۱۲۷
۵-۱- آمار استنباطی.....	۱۲۷
۵-۱-۱- فرضیه ی اول.....	۱۲۷
۵-۱-۲- فرضیه های دوم تا چهارم.....	۱۲۸
۵-۱-۲-۱- آزمون فرضیه ی دوم.....	۱۲۸
۵-۱-۲-۲- فرضیه ی سوم.....	۱۲۹
۵-۱-۲-۳- فرضیه ی چهارم.....	۱۲۹
۵-۲- خلاصه و نتیجه گیری.....	۱۳۰
۵-۳- پیشنهادات.....	۱۳۱
۵-۳-۱- پیشنهادات راهبردی.....	۱۳۱
۵-۳-۲- پیشنهادات تحقیقاتی.....	۱۳۲
منابع.....	۱۳۴

فهرست جداول

جدول ۱-۱- تعداد آبادی های بخش ششطر از و سطح زیر کشت پسته آنان (جامعه ی آماری).....	۱۲
--	----

جدول ۱-۲- روستاهای بالای ۱۰۰ هکتار زیر کشت (جامعه‌ی نمونه).....	۱۳
جدول ۱-۳- ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه.....	۱۴
جدول ۱-۴- متغیرهای تحقیق.....	۱۴
جدول ۱-۵- آزمون‌های مورد استفاده در فرضیه‌های تحقیق.....	۱۶
جدول ۲-۱- الگوهای اصلی توسعه‌ی روستایی.....	۲۴
جدول ۲-۲- برنامه‌های عمرانی قبل از انقلاب و کل اعتبارات عمرانی آن.....	۳۲
جدول ۲-۳- ارزش غذایی محصول پسته.....	۵۶
جدول ۲-۴- معرفی برخی از تحقیقات انجام شده در ارتباط با موضوع تحقیق.....	۶۰
جدول ۳-۱- وضعیت دمایی ایستگاه سینوپتیک کاشمر (۱۹۸۶-۲۰۱۰).....	۶۸
جدول ۳-۲- میانگین ساعات آفتابی ماه‌های مختلف سال در محدوده‌ی مورد مطالعه در ایستگاه هواشناسی کاشمر در دوره‌ی آماری ۱۹۸۶-۲۰۱۰.....	۶۹
جدول ۳-۳- میانگین روزهای یخبندان طی ماه‌های مختلف سال در محدوده‌ی مورد مطالعه در ایستگاه هواشناسی کاشمر در دوره‌ی آماری ۱۹۸۶-۲۰۱۰.....	۶۹
جدول ۳-۴- میانگین بارندگی در ایستگاه کاشمر در دوره آماری ۱۹۸۶-۲۰۱۰.....	۷۰
جدول ۳-۵- میانگین رطوبت نسبی ماه‌های مختلف سال در ایستگاه سینوپتیک کاشمر در دوره‌ی آماری ۲۰۱۰-۱۹۸۶.....	۷۲
جدول ۳-۶- وضعیت منابع آبی در شهرستان خلیل آباد، ۱۳۹۰.....	۷۳
جدول ۳-۷- وضعیت منابع طبیعی در شهرستان خلیل آباد، ۱۳۹۰.....	۷۵
جدول ۳-۸- وضعیت آبخیز داری شهرستان (عملکرد مطالعاتی)، ۱۳۸۴.....	۷۶
جدول ۳-۹- تعداد جمعیت و خانوار ساکن در بخش شش‌طراز شهرستان خلیل آباد: ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰.....	۷۹
جدول ۳-۱۰- جمعیت بر حسب سن و گروه‌های عمده سنی، ۱۳۹۰.....	۸۰
جدول ۳-۱۱- تعداد افراد دارای مدرک تحصیلی در شهر خلیل آباد، ۱۳۸۸.....	۸۲
جدول ۳-۱۲- وضعیت اشتغال روستاهای تحت پوشش بخش شش‌طراز، ۱۳۹۰.....	۸۲
جدول ۳-۱۳- وضعیت موجود محصولات مهم باغی شهرستان خلیل آباد.....	۸۴
جدول ۳-۱۴- سطح زیر کشت محصولات غالب باغی بخش شش‌طراز در سال‌های زراعی ۸۹-۹۰.....	۸۵
جدول ۳-۱۵- سطح زیر کشت پسته در بخش شش‌طراز به تفکیک هر روستا، ۱۳۹۰.....	۸۵
جدول ۳-۱۶- میزان واحدهای دامی شهرستان خلیل آباد، ۱۳۹۰.....	۸۶
جدول ۴-۱- ساختار سنی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۰
جدول ۴-۲- میزان تحصیلات پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۱
جدول ۴-۳- توزیع فراوانی نوع مالکیت اراضی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۲
جدول ۴-۴- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی براساس شغل آنان.....	۹۳
جدول ۴-۵- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس سنوات احداث باغ پسته.....	۹۴
جدول ۴-۶- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس تعداد اصله درخت پسته به تفکیک در شروع پسته کاری و در حال حاضر.....	۹۵
جدول ۴-۷- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس میزان فروش پسته خشک آنان در سال ۱۳۹۱.....	۹۶

جدول ۸-۴- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس نوع محصول آنان قبل از کشت پسته.....	۹۷
جدول ۹-۴- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس درآمد ناخالص آنان از محصول پسته.....	۹۸
جدول ۱۰-۴- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس میزان کل اراضی آنان به تفکیک در شروع پسته کاری و در حال حاضر.....	۹۹
جدول ۱۱-۴- توزیع فراوانی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی بر اساس سطح اراضی زیر کشت پسته آنان به تفکیک در شروع پسته کاری و در حال حاضر.....	۱۰۰
جدول ۱۲-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی برخی از مسایل مرتبط با کشت پسته.....	۱۰۱
جدول ۱۳-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی میزان تأثیر هر یک از عوامل محیطی در افزایش انگیزه‌ی آنان برای کشت پسته.....	۱۰۲
جدول ۱۴-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی میزان تأثیر هر یک از عوامل اقتصادی در افزایش انگیزه‌ی آنان برای کشت پسته.....	۱۰۳
جدول ۱۵-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی میزان تأثیر هر یک از حمایت‌های دولت و بخش خصوصی در افزایش انگیزه‌ی آنان برای کشت پسته.....	۱۰۵
جدول ۱۶-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی میزان تأثیر کشت پسته بر وضعیت اقتصادی آنان.....	۱۰۶
جدول ۱۷-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی میزان تأثیر کشت پسته بر وضعیت اجتماعی آنان.....	۱۰۸
جدول ۱۸-۴- نتایج آزمون t نمونه‌های وابسته مربوط به فرضیه‌ی اول.....	۱۱۱
جدول ۱۹-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیرعلل محیطی بر افزایش انگیزه‌ی بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته.....	۱۱۲
جدول ۲۰-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیرعلل اقتصادی بر افزایش انگیزه‌ی بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته.....	۱۱۴
جدول ۲۱-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیر حمایت‌های دولت و بخش خصوصی بر افزایش انگیزه‌ی بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته.....	۱۱۷
جدول ۲۲-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیر کشت پسته بر وضعیت اقتصادی پسته‌کاران.....	۱۲۰
جدول ۲۳-۴- نتایج حاصل از بررسی تأثیر کشت پسته بر وضعیت اجتماعی.....	۱۲۳

فهرست اشکال

شکل ۱-۲- اقدامات عرصه‌ای راهبرد بهبود.....	۳۸
شکل ۲-۲- ریخت شناسی برگ گونه‌های مختلف در جنس پسته.....	۵۴
شکل ۳-۲- مهمترین پسته‌های صادراتی ایران.....	۵۵

فهرست نمودارها

نمودار ۱-۳- میانگین روزهای یخبندان طی ماه‌های مختلف سال در ایستگاه هواشناسی کاشمر در دوره‌ی آماری ۱۹۸۶-۱۰۱۰.....	۷۰
نمودار ۲-۳- میانگین بارندگی در ایستگاه کاشمر در دوره‌ی آماری ۱۹۸۶-۲۰۱۰.....	۷۱
نمودار ۳-۳- میانگین رطوبت نسبی در ایستگاه کاشمر در دوره‌ی آماری ۱۹۸۶-۲۰۱۰.....	۷۲
نمودار ۴-۳- وضعیت منابع طبیعی در شهرستان خلیل‌آباد.....	۷۵
نمودار ۵-۳- فراوانی جمعیت بر حسب سن و گروه‌های عمده‌ی سنی.....	۸۱
نمودار ۶-۳- میزان درصد باسوادی و بی‌سوادی در شهرستان خلیل‌آباد.....	۸۱
نمودار ۷-۳- فراوانی بخش‌های مختلف اقتصادی در بخش شش‌طراز، ۱۳۹۰.....	۸۳
نمودار ۸-۳- سطح زیر کشت هر محصول در شهرستان خلیل‌آباد.....	۸۴
نمودار ۱-۴- ساختار سنی پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۱
نمودار ۲-۴- میزان تحصیلات پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۲
نمودار ۳-۴- نوع مالکیت اراضی پسته‌کاران در نمونه مورد بررسی.....	۹۲
نمودار ۴-۴- شغل پسته‌کاران به غیر از پسته‌کاری در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۳
نمودار ۵-۴- عمر باغ پسته‌کاران در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۴
نمودار ۶-۴- تعداد اصله درخت پسته‌کاران در شروع پسته‌کاری و در حال حاضر در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۵
نمودار ۷-۴- میزان فروش پسته‌ی خشک در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۶
نمودار ۸-۴- نوع محصول پسته‌کاران قبل از کشت پسته در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۷
نمودار ۹-۴- درآمد ناخالص پسته‌کاران به تومان در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۸
نمودار ۱۰-۴- میزان کل اراضی پسته‌کاران در شروع پسته‌کاری و در حال حاضر در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۹۹
نمودار ۱۱-۴- سطح اراضی زیر کشت پسته در شروع پسته‌کاری و در حال حاضر در نمونه‌ی مورد بررسی.....	۱۰۰
نمودار ۱۲-۴- توزیع فراوانی نظرپسته‌کاران درباره‌ی برخی از مسایل مرتبط با کشت پسته.....	۱۰۱

فهرست نقشه‌ها

نقشه‌ی ۱-۳- نقشه‌ی موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه.....	۶۴
نقشه‌ی ۲-۳- اقلیم بخش شش‌طراز بر اساس طبقه‌بندی دمارتن.....	۶۷
نقشه‌ی ۳-۳- نوع خاک در بخش شش‌طراز.....	۷۴
نقشه‌ی ۴-۳- بخش شش‌طراز به تفکیک دهستان.....	۷۸

پیوست‌ها

پیوست شماره ۱- پرسشنامه‌ی خانوار.....	۱۴۱
---------------------------------------	-----

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

در جهان کنونی رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی به عنوان رکنی اساسی در راستای توسعه‌ی یکپارچه و همگن سرزمینی، از دغدغه‌های مهم برنامه‌ریزان و اندیشمندان علوم مختلف به شمار می‌آید. تحول و بهبود نظام اقتصادی خود مرهون توسعه‌ی همه‌جانبه و پایدار اجرایی بوده که در آن بخش کشاورزی به دلایلی همچون تأمین نیاز و امنیت غذایی جامعه، تأمین مواد اولیه‌ی صنعت و نقش در توسعه‌ی صنعتی، جذب نیروی کار و... از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در واقع ثبات و استمرار رشد بخش کشاورزی از عوامل عمده‌ی کمک‌کننده به ثبات اجتماعی و رشد اقتصادی جامعه به شمار می‌آید (Bagli and etal, 2003: 10). به بیان کلی، رشد اقتصادی هر کشور بدون رشد و توسعه‌ی سخت افزاری و نرم افزاری کشاورزی امکان پذیر نیست. توسعه‌ی کشاورزی به طور کلی فرآیندی است که در برگیرنده‌ی اقدامات گسترده در راستای فراهم سازی زمینه‌های افزایش تولید، بهره‌وری کشاورزی و بهبود فعالیت‌های پس از تولید می‌باشد. وجود پتانسیل‌های محیطی (آب و خاک) و کیفیت آن، که در واقع درون مایه‌های فضایی هر منطقه نیز قلمداد می‌شوند، نقش اساسی در توسعه‌ی کشاورزی دارند (افتخاری و همکاران، 1388: 90). بنابراین توسعه در مفهوم کلی و توسعه‌ی بخش کشاورزی به همدیگر آمیخته شده‌اند، چرا که از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و سیاسی اثرات ویژه‌ای را به همراه خواهد داشت. توسعه‌ی روستایی به عنوان بستر ساز این بخش از توسعه، دارای یک جایگاه اساسی است که این موضوع، نقش و توجه خاص به توسعه‌ی روستایی مبتنی بر توان‌های بخش کشاورزی را دو چندان می‌کند.

در بخش کشاورزی، محصولات استراتژیک علاوه بر تأثیرات اقتصادی و اجتماعی در سطح ناحیه و کشور، در سطح جهانی نیز می‌توانند مؤثر و مفید واقع شوند. چرا که اولاً تولید آنها، مخصوص نقاط خاصی است، ثانیاً در سطح جهانی بازار ویژه‌ی خود را دارد. لذا توجه به بخش کشاورزی و بویژه محصولات استراتژیک به خودی خود دارای اهمیت و ضرورت است.

پسته یکی از محصولات کشاورزی است که در دنیا با نام ایران درآمیخته و این کشور به عنوان مهم‌ترین صادرکننده‌ی پسته‌ی دنیا شهرت دارد، به طوری که در میان کالاهای صادراتی غیر نفتی دارای سهم بسزایی است. از سوی دیگر، این محصول به عنوان یکی از گران‌بهاترین محصولات کشاورزی (طلای سبز) و دارویی جهان، از جمله گیاهانی است که با توجه به مقاومت زیاد در برابر خشکی و شوری، نقش قابل توجهی در وضعیت اجتماعی و اقتصادی مناطق خشک و نیمه خشک ایفا می‌نماید. بنابراین از اولین مراحل توسعه‌ی بخش کشاورزی و محصولات استراتژیک، می‌توان به بررسی اثرات اقتصادی-اجتماعی اشاره نمود؛ چرا که با انجام این موضوع در واقع نقاط مختلف ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدات شناخته می‌شود و مسیر برای توسعه‌ی بهتر و با برنامه‌تر مهیا می‌شود. در واقع اولین مرحله‌ی توسعه در هر منطقه، شناخت مناسب طلب می‌کند. لذا بررسی اثرات اقتصادی و

اجتماعی محصولات استراتژیک از جمله پسته با توجه به اینکه مخصوص و تولید ایران می‌باشد، می‌تواند از جمله این مطالعات قلمداد شود. در این تحقیق این موضوع مد نظر و مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

۱-۱- بیان مسأله

توسعه فرآیندی پیچیده، چند بعدی و مستلزم اعمال تغییرات در ساخت اجتماعی، طرز تلقی مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر است که این ویژگی‌ها در زمینه‌ی توسعه‌ی کشاورزی مناطق روستایی هم صادق می‌باشد (آسایش، ۱۳۷۹: ۱۸). طی چند دهه‌ی گذشته، درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت، بخش عمده‌ای از درآمد ارزی کشور را شامل می‌شود و اقتصاد کشور نیز تقریباً به طور کامل از روند صادرات نفت تبعیت نموده و با نوسانات آن دچار بحران می‌شود. از آنجا که نفت عمده‌تأ یک کالای سیاسی محسوب می‌شود تا یک کالای اقتصادی، پیش بینی درآمدهای ایجاد شده ناشی از صادرات این محصول همواره با درآمدهای حاصل از فروش آن تفاوت فاحشی داشته و دارد، به این علت راهکارهایی که بتواند این وابستگی را کاهش دهند بسیار مهم می‌باشند. تنها راه گریز از وابستگی به درآمدهای نفتی، خروج از شرایط اقتصاد تک‌محصولی می‌باشد. کاهش مداوم درآمدهای نفتی و پیش بینی کاهش صادرات نفت ملی در سال‌های آینده به علت افزایش تقاضای داخلی، توسعه‌ی صادرات غیر نفتی را بسیار ضروری کرده است. در بین کالاهای صادراتی، صادرات محصولات کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در حال حاضر نیز بخش عمده‌ای از صادرات غیر نفتی را شامل می‌شود (دادرس مقدم، ۱۳۸۹: ۵).

بخش کشاورزی یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور است به طوریکه بیش از $\frac{1}{3}$ تولید ناخالص ملی و بیش از یک چهارم اشتغال و حدود ۸۷ درصد نیازهای غذایی کشور و نزدیک به ۳۶ درصد از صادرات غیر نفتی به این بخش وابسته است. این بخش حتی در شرایط نامطلوب اقتصادی نیز شکوفایی و ظرفیت‌های نوینی را عرضه کرده است که برای بسیاری از اقتصاد دانان تا حدودی ناشناخته مانده است (قره‌خانی، ۱۳۸۱: ۴۰). امروزه کشاورزی تنها به عنوان تأمین کننده نیازهای معیشتی مردم نیست، بلکه به عنوان زمینه‌ی مناسب در جهت تأمین و تولید کالاهای صادراتی به منظور تأمین ارز و سازماندهی امور اقتصادی به عنوان بخش تجاری در اقتصاد جهانی، برای کشورهای کم درآمد و پر درآمد عمل می‌نماید (دادرس مقدم، ۱۳۸۵: ۵). از آنجا که بخش کشاورزی از نظر تأمین نیازهای غذایی مردم، تأمین مواد اولیه‌ی صنایع، اشتغال افراد و ایجاد درآمد اهمیت دارد، ثبات و استمرار رشد بخش کشاورزی از عوامل عمده‌ی کمک کننده به ثبات اجتماعی و رشد اقتصادی جامعه به شمار می‌آید و توسعه‌ی کشاورزی نیز به نوبه خود بخش عمده‌ای از فرآیند توسعه‌ی روستایی را به عهده دارد (نگینی فرد، ۱۳۹۰: ۵).

عدم توسعه‌ی بخش کشاورزی منجر به مهاجرت‌های بی رویه روستاییان به شهرها، بیکاری فزاینده و خصوصاً بیکاری پنهان، تشدید فقر و در نهایت به مخاطره افتادن امنیت غذایی می‌شود. بخش کشاورزی به اعتبار شاخص‌های اقتصادی مهمی چون رشد مستمر تولید و بازدهی مطلوب سرمایه، ارزش آوری، سهم بالا در اشتغال و نقش مهم آن در تأمین مواد غذایی، در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی کشور، قابلیت‌های مشهود است که می‌توان آن را به درستی، محور توسعه‌ی اقتصادی کشور قلمداد کرد (رکن الدین افتخاری و دیگران، ۱۳۸۷: ۸۹). تنوع بخشی به اقتصاد روستا، جلوگیری از مهاجرت بی رویه از مناطق روستایی به مناطق شهری و کاهش نابرابری فضایی بین مناطق شهری و روستایی از سیاست‌های اساسی دولت در توسعه‌ی روستایی است که در قالب اهداف کلی برنامه‌ها و طرح‌هایی تدوین شده است و در بخش‌های مختلف کشور به ویژه در نواحی روستایی به صورت هدایت شده در حال اجرا است (صحرائیان، ۱۳۸۰: ۲۲).

صادرات غیر نفتی، نقش شایانی در رشد تولید داخلی، افزایش اشتغال‌زایی و نیز افزایش پس انداز داخلی دارد. در این میان با توجه به شرایط اقلیمی مناسب کشور که امکان کشت محصولات مختلف را فراهم می‌کند، صادرات کشاورزی در اولویت دستور کار صادرات غیر نفتی قرار دارد. نوسانات پی در پی درآمد کشاورزان و صدماتی که در اثر این نوسانات بر اقتصاد مملکت وارد آمده، مسئولان را بر آن داشته که با دقت بیشتری صادرات غیر نفتی را بررسی و حمایت نمایند. در سه دهه‌ی گذشته در میان کالاهای صادراتی، پسته و فرش بیشترین سهم را داشته‌اند. به طوریکه سهم این دو به ۷۰/۸ درصد کل صادرات غیر نفتی در دهه ۵۰ می‌رسد و در دهه‌های بعدی به ۸۵/۳ درصد نیز رسید. با اجرای سیاست تعدیل در برنامه‌ی اول توسعه، این سهم ۵۳ درصد در طی دهه‌ی ۷۰ کاهش یافت، هر چند جایگاه پسته ایران در دنیا بسیار بالا و مناسب است ولی در سال ۸۶ به رکود فاحشی در صادرات پسته رسیدیم (سالنامه‌ی آمار بازرگانی، ۱۳۸۲: ۷۸)؛ البته هم‌اکنون این محصول حدود ۶۰ درصد صادرات محصولات کشاورزی و ۶۸ درصد صادرات محصولات باغی کشور را به خود اختصاص داده است. در کشور ۱۶۰ هزار خانوار با یک میلیون نفر و در خراسان رضوی ۱۸ هزار خانوار با ۷۰ هزار نفر در حرفه‌های مرتبط با تولید این محصول به کار اشتغال دارند.

در حال حاضر سطح زیر کشت پسته ایران بیش از ۳۶۰۰۰۰ هکتار می‌باشد که استان کرمان با مجموع بیش از ۲۷۰۰۰۰ هکتار باغ‌های بارور ۷۷ درصد محصول کل کشور را تولید و به عنوان مهم‌ترین منطقه پسته‌کاری ایران و دنیا محسوب می‌شود. ضمناً سایر استان‌های پسته خیز عبارتند از: یزد، خراسان، فارس، سمنان، سیستان و بلوچستان، قزوین، مرکزی، اصفهان و قم، که بیش از ۹۰۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت باقیمانده را به خود اختصاص می‌دهند.

خراسان رضوی بعد از استان کرمان با دارا بودن حدود ۱۰ درصد باغ‌های کشور رتبه دوم را هم از لحاظ تولید و هم از لحاظ سطوح زیر کشت به خود اختصاص داده است. ارزش افزوده استان در محصول پسته بالغ بر ۸۰ میلیارد تومان است. برای فرآوری این محصول در حال حاضر ۳۵ خط

ترمینال ضبط پسته در استان فعال و از محل طرح‌های زود بازده اقتصادی پنج خط دیگر هم در دست راه اندازی است. با بیان اینکه به ازای هر ۲۶۰ هکتار باغ پسته در استان نیاز به یک خط ترمینال ضبط پسته است، سیاست سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی با توجه به افزایش سطح زیر کشت پسته، حذف کارگاه‌های سنتی پوست کنی این محصول و توسعه‌ی خطوط ترمینال‌های ضبط پسته است. پسته واحدی، پسته بادامی مه ولات، کله قوچی، اکبری، احمد آقایی، رفسنجانی و ممتاز از ارقام عمده پسته تولید شده در استان است. شهرستان‌های مه ولات، گناباد، بردسکن، سبزوار و نیشابور به ترتیب مقام اول تا پنجم تولید پسته در استان را به خود اختصاص داده‌اند.

سطح تحت پوشش بیمه‌ی باغات پسته استان در سال گذشته بالغ بر ۴۰۴۹ هکتار بوده که معادل ۲۸ درصد پسته بارور استان است (سازمان جهاد کشاورزی خراسان رضوی، ۱۳۸۹).

در میان شهرهای استان خراسان رضوی شهرستان خلیل‌آباد سهم عمده‌ای در تولید پسته دارد. سطح زیر کشت پسته در این شهرستان، ۳۳۷۸ هکتار می‌باشد که میزان تولید در حدود ۳۷۹۲/۷ تن می‌باشد. در این شهرستان ارقام پسته بیشتر از رقم‌های کله قوچی، فندق، بادامی، احمد آقایی و... می‌باشد. متوسط عملکرد این محصول حدود ۱۳۵۰ کیلوگرم پسته خشک در هکتار است. تعداد پسته کاران شهرستان خلیل‌آباد در حدود ۳۰۰۰ خانوار (۱۲۰۰۰ نفر) می‌باشد (جهاد کشاورزی شهرستان خلیل‌آباد، ۱۳۹۰). در این بین دهستان‌های کویر و شش‌طراز در بخش شش‌طراز شهرستان خلیل‌آباد، به دلیل بارش کمتر و شوری آب و خاک و همچنین سایر شرایط محیطی برای کشت پسته مناسب می‌باشند. در این منطقه در حدود سه دهه است که کشت پسته رواج یافته و از دو دهه‌ی پیش کشت این محصول روند افزایشی داشته است. علاوه بر پسته، در این منطقه محصولات دیگری همچون انگور، انار، زعفران، جو و گندم کشت می‌شوند که بیشترین سطح زیر کشت مربوط به محصول پسته می‌باشد. با توجه به این که این محصول حدود سه دهه است که بین بهره‌برداران کشاورزی رواج یافته، آگاهی از اثرات اقتصادی و اجتماعی کشت این محصول بر خانوارهای بهره‌بردار، مسأله‌ای است که این تحقیق به دنبال آن می‌باشد.

۲-۱- ضرورت تحقیق

بسیاری از اقتصاددانان و متخصصین امور توسعه بر این عقیده‌اند که کشاورزی موتور محرکه‌ی توسعه است و اگر کشورها می‌خواهند در تمامی زمینه‌ها حتی صنعت توسعه یابند بایستی اول از کشاورزی شروع نمایند؛ از این رو توجه خاص به افزایش بهره‌وری و کارایی کشاورزی از مهم‌ترین مسائل کشور ما می‌باشد، به عبارت دیگر استفاده بهینه از منابع خدادادی این سرزمین، از جمله آب، خاک و نیروی انسانی در شرایط فعلی در صدر مسائل قرار می‌گیرد. گرچه فقر مشکل جهانی است اما بیشترین نماد آن در بخش کشاورزی باعث شده است که به عنوان مهم‌ترین مشکل نواحی روستایی مطرح باشد (مرادی، ۱۳۸۴: ۳۸).

در حال حاضر پسته به عنوان یکی از مهم‌ترین محصولات باغی جایگاه ممتاز در اقتصاد کشور دارد. برای حفظ و توسعه‌ی این جایگاه، نیاز به رعایت پاره‌ای اصول اولیه‌ی فنی و علمی در عرصه باغ‌های پسته کشور می‌باشد. این درخت مقاوم و صبور با قامت بلند و سبز خود عرصه‌های مناطق کویری را که دیگران را یارای تحمل و ایستادگی در شرایط سخت زیست محیطی نیست، پوشش داده و نقش ارزنده‌ای در تلطیف هوا و جلوگیری از هجوم شن‌های روان به حیات اجتماعی و اقتصادی کویر نشینان به عهده گرفته است. به عنوان نمونه فقط در بعد اشتغال‌زایی حدود یک میلیون نفر و در بعد ایجاد درآمد قریب به ۱۰ هزار میلیارد ریال را سبب می‌شود.

صنعت پسته کشور، از جمله مواردی است که سه عامل اختیار انتخاب، محدودیت منابع و تعدد گزینه‌ها نقش مهمی در آن بازی می‌کنند. بنابراین نقش تصمیم‌گیری در این صنعت و به دنبال آن اهمیت و ضرورت پژوهش در این خصوص مشخص می‌گردد. اختیار انتخاب تا آن حدی در صنعت پسته کشور مهم است که حتی می‌توان در هر زمان و مکانی اصل تولید این محصول را زیر سؤال برد. امروزه بنا به تأکید کارشناسان کشاورزی، پسته ایران از نظر کیفیتی برتری‌های چشم‌گیری بر محصولات سایر کشورها دارد و کیفیت و کمیت کنونی آن، حاصل تلاش‌های بی‌سابقه و نوآوری‌های کشاورزان و باغبانان ایرانی طی قرن‌های متمادی گذشته است. نقش و اهمیت محصول پسته به عنوان کالایی در جهت گسترش صادرات غیر نفتی کشور ایجاب می‌کند تمامی دست‌اندرکاران این محصول به تعمق و تحقیق در خصوص مسایل مربوط به آن بپردازند و مخاطراتی که در عرصه‌های بین‌المللی، تولید و تجارت این محصول را تهدید می‌کند، بررسی و تمهیدات و تدابیری برای رفع آنها اتخاذ نمایند، از جمله‌ی این عوامل، توجه به استفاده از نوآوری‌های ایجاد شده در زمینه‌ی پسته‌کاری است که هم میزان تولید در واحد سطح و هم کیفیت بالای پسته را در بازارهای جهانی به همراه خواهد داشت (دادرس مقدم، ۱۳۸۹: ۸).

ایران کشوری است که دارای تنوع آب و هوایی است، از محصولات مناطق گرمسیری تا محصولات مناطق معتدل و سردسیری در آن وجود دارد. شهرستان خلیل‌آباد نیز با توجه به تنوع آب و هوایی زمینه‌ی خوبی را جهت کشت محصولاتی از قبیل گندم، جو، کلزا، پنبه، زیره، محصولات جالیزی، انگور، پسته، انار، زعفران و دیگر محصولات باغی فراهم آورده است. توسعه‌ی کشت پسته به عنوان غالب‌ترین محصول باغی در بخش شش‌طراز موجب شده است که این محصول جایگاه ویژه‌ای را در میان محصولات کشاورزی به خود اختصاص دهد و نقش بسزایی در اقتصاد خانوارهای بهره‌بردار کشاورز این منطقه ایفا نماید. تولید این محصول از دهه ۱۳۶۰ به بعد در بخش شش‌طراز رواج یافته است و بعدها به علت خشکسالی‌های پی‌در پی در منطقه، به دلیل مقاوم بودن آن در برابر کم‌آبی و شوری آب و خاک، جایگزین محصولاتی چون گندم، جو، زعفران و... شده است. تعداد پسته‌کاران شهرستان خلیل‌آباد در حدود ۳۰۰۰ خانوار (۱۲۰۰۰ نفر) می‌باشد. با توجه به اینکه این محصول در

چند دهه‌ی اخیر توسعه‌ی گسترده‌ای داشته است، ضرورت دارد که پژوهشی در خصوص اثرات اقتصادی و اجتماعی آن بر خانوارهای بهره‌بردار صورت گیرد که هدف اصلی این پایان نامه می‌باشد.

۳-۱- اهداف تحقیق

- هدف کلی: بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی کشت پسته بر خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی بخش ششطران، شهرستان خلیل‌آباد.

- اهداف جزئی

- ۱- توصیف وضعیت فعلی بهره‌برداران پسته منطقه بر حسب اشتغال و درآمد و سطح زیر کشت؛
- ۲- شناسایی میزان تأثیر محصول پسته بر بهبود وضعیت اقتصادی بهره‌برداران پسته؛
- ۳- شناسایی میزان تأثیر محصول پسته بر بهبود وضعیت اجتماعی بهره‌برداران پسته؛
- ۴- بررسی علل افزایش انگیزه‌ی بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته؛

۴-۱- سؤالات تحقیق

- ۱- روند تغییر سهم سطح اراضی زیر کشت پسته از کل اراضی آبی بهره‌برداران کشاورزی چگونه بوده است؟
- ۲- چه عواملی بر افزایش انگیزه‌ی خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی در توسعه‌ی کشت محصول پسته مؤثر بوده است؟
- ۳- کشت پسته چه اثراتی بر روی بهبود وضعیت اقتصادی خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی داشته است؟
- ۴- کشت پسته چه اثراتی بر وضعیت اجتماعی خانوارهای بهره‌بردار کشاورزی داشته است؟

۵-۱- فرضیه‌های تحقیق

- ۱- فرضیه‌ی اول: سهم سطح اراضی زیر کشت پسته از کل اراضی آبی بهره‌برداران کشاورزی در حال افزایش است.
- ۲- فرضیه‌ی دوم: علل محیطی، اقتصادی و حمایت‌های دولت و بخش خصوصی باعث افزایش انگیزه‌ی بهره‌برداران به توسعه‌ی کشت محصول پسته می‌گردد.
- ۳- فرضیه‌ی سوم: کشت محصول پسته تأثیر بسزایی بر روی بهبود وضعیت اقتصادی بهره‌برداران دارد.
- ۴- فرضیه‌ی چهارم: درآمدزایی محصول پسته، تأثیر بسزایی بر روی بهبود وضعیت اجتماعی بهره‌برداران دارد.